

Nr 95.

Godkänd i första kammaren den 24 mars 1920.

Godkänd i andra kammaren den 24 mars 1920.

*Riksdagens skrivelse till Konungen, angående av
postverket ifrågasatt övertagande av stämpeltrycket.*

(Bankoutslottets utlåtande nr 12.)

Till Konungen.

Enligt ett mellan kungl. statskontoret och fullmäktige i riksbanken den 19 mars 1914 upprättat kontrakt, som under februari månad 1915 från nämnda ämbetsverk överlåtits på kungl. generalpoststyrelsen, skall allt stämpelpapper förfärdigas vid riksbankens pappersbruk Tumba under iakttagande av enahanda kontroller, som äro föreskrivna för tillverkning av bankens egna sedlar av lägre valör, varefter stämpeltrycket skall verkställas vid riksbankens sedeltryckeri.

I samband med godkännande av viss förhöjning av de i förenämnda kontrakt fastställda priser för levererat stämpelpapper har generalpoststyrelsen i en till fullmäktige den 20 maj 1919 avlåten skrivelse meddelat, att styrelsen, som hade för avsikt att inrätta eget frimärkstryckeri, vore betänkt att till detta tryckeri framdeles överflytta tryckningen av statsstämplar.

Med avseende å det sålunda tilltänkta tryckeriet för tillverkning av frimärken har riksdagen inhämtat, att generalpoststyrelsen i Amerikas förenta stater för postverkets räkning inköpt en automatisk frimärkstryckpress med tillbehör jämte perforeringsmaskin ävensom maskiner för tillverkning av tryckplåtar, allt för en kostnad av i runt tal 265,000 kronor; och har Kungl. Maj:t, på framställning av styrelsen, genom beslut den 5 december 1919 godkänt av styrelsen vidtagna åtgärder för anskaffande av maskiner för tillverkning av frimärken samt bemyndigat styrelsen att av-

föra berörda kostnad med högst 265,000 kronor å det å postverkets stat för driftkostnader under omkostnadsstaten uppförda förslagsanslaget för tillverkning av frankotecken.

Ifrågavarande maskiner hava i slutet av förlidet år uppsatts inom centralposthusets lokaler i huvudstaden.

Då genom den ifrågasatta överflyttningen av statsstämpeltrycket verksamheten å riksbankens sedeltryckeri, sådan densamma på grund av Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut rörande stämpeltillverkningen oavbrutet fortgått alltsedan 1840-talet, skulle i avsevärd grad rubbas, hava fullmäktige, enligt vad fullmäktige jämväl under § 37 i sin till riksdagen överlämnade berättelse meddelat, ansett sig böra fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på denna angelägenhet och hemställt, att Eders Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande den ifrågasatta överflyttningen av stämpeltrycket samt därefter taga under omprövning, huruvida en sådan överflyttning kunde vara för statsverket fördelaktig.

Även riksdagen har ej kunnat undgå att ägna uppmärksamhet åt denna fråga och har riksdagen av handlingarna i ärendet inhämtat följande.

Vid 1840—1841 års riksdag föreslogs uti en hos ridderskapet och adeln väckt motion, att rikets ständer måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes anbefalla statskontoret att vid Tumba bruk låta tillverka det för Chartæ-sigillatæ-kontoret nödiga papper ävensom att rikets ständer måtte tillika besluta, att *i stället för den förut verkställda vitstämplingen en annan, av möjligaste svårighet att eftergöra, borde med tillhjälp av bankens stereotyperingsanstalt och under därstädes för sedeltillverkningen införda kontroller begagnas.*

Såsom skäl för förslaget framhölls huvudsakligen behovet av noggranna kontroller mot missbruk eller förfalskning av Chartæ-sigillatæ-papperet och anfördes, att dessa kontroller, vilka bestode dels i papperets beskaffenhet och uppsikten vid dess tillverkning och dels i den särskilda stämpel, varmed detsamma försåges, innan det bleve gällande, kunde ernås i förra hänseendet, därigenom att sådant papper alltid komme att tillverkas vid Tumba bruk, varest då både större konstfärdighet hos arbetarna, bättre materialier och strängare kontroller mot underslev vid tillverkningen än vid något annat pappersbruk i riket erbjöde sig, samt *i senare hänseendet genom begagnande av bankens förenämnda stereotyperingsanstalt för stämpelarnas anbringande.*

Efter noggrant överbäggande funno rikets ständer de föreslagna förändringarna i avseende å beskaffenheten och *stämplantet* av Chartæ-sigillatæ-kontorets papper vara av behovet högeligen påkallade samt anhöllo i

skrivelse, att Kungl. Maj:t täcktes låta anbefalla vederbörande ämbetsverk och myndigheter att vidtaga de åtgärder, som för verkställigheten av berörda förändringar vore erforderliga.

Sedan med anledning härav underhandlingar pågått mellan statskontoret och fullmäktige rörande förändrade bestämmelser med avseende på Chartæ-sigillatæ-papperets tillverkning och stämpling, förordnade Kungl. Maj:t den 29 maj 1843, att detta papper därefter skulle förfärdigas vid rikets ständers banks pappersbruk och förses med vattenmärken efter föreslagen ny metod *ävensom att stämplingen borde ske i banken genom begagnande av nödiga konstgraverade stämplor*, varjämte statskontoret erhöll befallning att efter träffad överenskommelse med fullmäktige om *de nya stämplarnas och vattenmärkenas utseende*, papperets finhet, leveranspris m. m. anmäla sådan överenskommelse till fastställelse.

Genom kungl. brev den 17 oktober 1843 erhöll statskontoret meddelande, att Kungl. Maj:t, med gillande av överlämnade prov till stämplat papper och fullmäktiges förslag rörande såväl kontrollen vid papperets tillverkning och stämpling som leveranspris m. m., beslutit, dels att begagnande av det på sådant sätt tillverkade papperet skulle taga sin början med 1845 års ingång dels ock att statskontoret ägde med fullmäktige avsluta kontrakt om leverering av erforderligt stämpelpapper på de av fullmäktige föreslagna villkor.

Sedan på sådant sätt i anslutning till beslut av rikets ständer och Kungl. Maj:t kontrakt avslutats mellan statskontoret och riksbanken angående tillverkning och leverering av stämpelpapper, har denna verksamhet — med undantag för tillverkning under viss kortare tid av skrivstämplor — alltjämt fortgått vid Tumba bruk och å riksbankens sedeltryckeri, endast med vissa förändringar i avseende å papperets beskaffenhet, pris m. m., varom överenskommelser träffats genom under årens lopp förnyade kontrakt och senast genom här ovan omförmälda kontrakt den 19 mars 1914.

Överlåtelsen av detta kontrakt till generalpoststyrelsen var en följd av den omläggning av *stämpelförsäljningsväsendet*, som genomfördes vid 1914 års senare riksdag. På grund av då godkända förslag till denna omläggning skulle nämligen icke blott själva stämpelförsäljningen ombesörjas av postverket, utan även all den befattning med stämpelmedlen, som dittills tillkommit statskontoret, överflyttas på generalpoststyrelsen.

Men i samband härmed förekom vid riksdagsförhandlingarna i detta ärende ej något uttalande angående ändring med avseende å själva tillverkningen av statsstämplarna, och syntes härav framgå, att den genomförda reformen, som endast avsåg *stämpelförsäljningen* och möjligheten

att göra stämplarna lätt tillgängliga för allmänheten, icke jämväl åsyftade omläggning av tillverkningen, sådan denna försigginge enligt statsmakternas tidigare beslut.

Då generalpoststyrelsen nu ifrågasatt en omläggning av stämpeltillverkningen, hade fullmäktige ansett det vara nödigt, att, innan den tilltänkta överflyttningen av statsstämpeltrycket verkställdes, det noga undersöktes, huruvida därigenom för statsverket uppkomme någon besparing eller andra fördelar vunnes. För närvarande hade riksbanken i sitt sedeltryckeri en personal av mer än 70 personer, som med rekrytering ända från 1876 utbildats för såväl sedel- som stämpel- och värdepapperstryck samt genom sin oavbrutna sysselsättning med dylikt tryck vunnit särskild färdighet i dessa hänseenden.

Om tryckningen av statsstämplar borttoges från tryckeriets verksamhet, skulle enligt verkställda beräkningar för denna personal uppstå en arbetsminskning på mer än 40 procent. Någon minskning av arbetsstyrkan kunde dock ej ifrågakomma, enär vid tillfällen av större sedel- och blankettillverkning hela nuvarande arbetsstyrkan jämte samtliga maskiner vore erforderliga. Och såsom ytterligare skäl för bibehållande av den nuvarande personalen åberopades, dels att arbetarna på grund av sin specialutbildning vore mindre lämpliga för användning i privata tryckerier, dels ock att personalen skulle vara ovärderlig att tillgå, därest ett statstryckeri för tillverkning av allt statens värdestryck upprättades.

För närvarande kunde under perioder med ringa sedelbehov både personal och maskiner användas för stämpel- och värdepapperstryck samt därigenom helt utnyttjas. Nämnda tryck utgjorde sålunda en nästan nödvändig regulator för arbetet inom tryckeriet, vilket utan detta tryck komme att förete växlingar, ofördelaktiga både för tillgodogörande av personalens arbetskraft och ur ekonomisk synpunkt.

Vad anginge avlöningen till personalen, hade riksbanken, därest stämpeltrycket borttoges, i allt fall att för obegagnad tid betala ett belopp, efter nuvarande arbetslöner beräknat till omkring 104,000 kronor om året, vartill komme kostnader för hyra, ränta m. m.

Driften av sedeltryckeriet, som förut på entreprenad omhänderhafts av en utav fullmäktige antagen tryckeriföreståndare, hade sedan medlet av år 1918 övertagits av riksbanken, i följd varav den vinst eller förlust, som uppkomme av tryckeriets verksamhet, ytterst bleve en statsverkets vinst eller förlust.

Med erinran att såsom huvudsakligaste skäl för rikets ständers beslut om förläggande av stämpeltillverkningen till Tumba bruk och riksbanken, åberopats konstfärdigheten hos därvarande arbetare, materialiernas goda

beskaffenhet samt den strängt utövade kontrollen över tillverkningen från början till slut hade slutligen framhållits, att samma skäl för tillverkningens bibehållande hos riksbanken med dess bruk och tryckeri syntes i huvudsak ännu kvarstå och att isynnerhet kontrollsynpunkten borde tillmätas en mycket stor betydelse. Den kontroll, som inom sedeltryckeriet utövades, hade nämligen genom lång tids verksamhet visat sig vara effektiv.

Riksdagen hyser visserligen den uppfattningen, att inköpet av ifrågasvarande maskiner för framställning genom statsverkets direkta försorg av frimärken var en välbetänkt åtgärd, vilken särskilt på grund av maskinernas stora kapacitet torde vara ägnad att ej obetydligt nedbringa kostnaderna för statsverket. Då emellertid, enligt vad riksdagen inhämtat, tillverkningen av frimärken endast läser komma att upptaga omkring 200 av årets arbetsdagar, har, såsom förut nämnts, generalpoststyrelsen ifrågasatt överflyttning av statsstämpeltrycket från riksbankens sedeltryckeri till postverkets tryckeri. Härigenom uppkommer för riksbanken den olägenheten, att å dess sedeltryckeri icke finnes tillräckligt arbetsmaterial för utnyttjande av de därstädes tillgängliga arbetskrafterna. Förhållandena å detta tryckeri torde även vara sådana, att arbetsstyrkan icke kan nedbringas vare sig i motsvarande omfattning eller överhuvud taget och är detta i sin ordning beroende på fluktuationerna i sedeltillverkningen, men framför allt därav, att personalen å sedeltryckeriet på grund av förhållandenas egen art måste vara synnerligen kvalificerad, varjämte en långt driven specialisering är nödvändig.

Nu angivna förhållanden påkalla, enligt riksdagens mening, en undersökning, huruvida det ur statsverkets synpunkt kan vara ändamålsenligt, att värdetryck för statsverkets behov verkställas å två olika för statens räkning bedrivna tryckerier. Men även ur en annan synpunkt synes det riksdagen, som om starka skäl kunde förebibras för att förlägga värdetrycket till ett enda tryckeri. I detta avseende må erinras, hurusom tryck av det slag, varom här är fråga, måste vara underkastat en såväl dyrbar som ytterst noggrann kontroll. Vid riksbankens sedeltryckeri har efter experimenterande under en lång tidrymd utarbetats ett kontrollsystem, som torde uppfylla även de allra strängaste fordringar. Vid postverket måste givetvis, därest även därstädes tryck av värdehandlingar skulle bedrivas, ett motsvarande kontrollsystem anordnas, något som skulle komma att verka fördyrande för statsverket.

Då riksdagen alltså utgår från den uppfattningen, att starka skäl kunna anföras för upprättande av ett gemensamt tryckeri av ifrågasvarande slag,

har riksdagen velat särskilt framhålla, att en blivande undersökning bör omfatta dels de anordningar, som omedelbart kunna erfordras, dels ock frågan huru saken bör för framtiden ordnas. I förra hänseendet har riksdagen inhämtat, att plats torde kunna beredas inom sedeltryckeriets nuvarande lokaler för de av postverket inköpta frimärksmaskinerna, vilket torde böra beaktas vid en blivande undersökning. Vad åter angår sakens ordnande för framtiden, vill riksdagen erinra därom, att några få år efter det riksbankens sedeltryckeri förlades till sina nuvarande lokaler, den uppfattning gjorde sig gällande, att desamma syntes vara tillräckliga för en tidrymd av ytterligare endast omkring 10 år. Såväl det ökade arbetet som ock riksbankens eget behov av ökat lokalutrymme jämte vissa andra omständigheter torde inom kort tid nödvändiggöra en förflyttning av sedeltryckeriet till lokaler utom riksbanken. Innan en sådan förflyttning verkställs, lärer dock med hänsyn till de därmed förknippade kostnaderna fullständig utredning böra föreligga beträffande det framtida ordnandet av statens värdetryck. Det har därför synts riksdagen lämpligt, att detta spörsmål upptages i sammanhang med den nu föreliggande frågan. Vad platsen för ett dylikt tryckeri beträffar, lärer även böra undersökas, huruvida icke sådan lämpligen kunde anordnas vid Tumba bruk. Då den ifrågavarande undersökningen alltså bör avse icke blott ordnandet av riksbankens eget värdetryck utan även frågan om ordnandet av enahanda tryck för statens räkning, torde den erforderliga utredningen lämpligast böra verkställas genom Eders Kungl. Maj:ts försorg.

Med åberopande av vad riksdagen sålunda anført får riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t ville låta utreda, på vad sätt handhavandet av statens värdetryck ur ekonomiska och administrativa synpunkter bör anordnas, samt efter verkställd utredning till riksdagen inkomma med det yttrande och förslag, vartill utredningen må föranleda.

Stockholm den 24 mars 1920.

Med undersåtlig vördnad.